

ONDERZOEK NAAR DE KOSTPRIJZEN VAN TUIN-
BOUWPRODUCTEN VOOR HET TEELTJAAR 1948.

ALGEMEEN RAPPORT.

I. ALGEMENE BESCHOUWINGEN.

In de jaren 1946 en 1947 heeft het Landbouw-Economisch Instituut in maandelijks uitgebrachte rapporten kostprijsberekeningen gegeven van de voornaamste groentegewassen en van de voornaamste fruitsoorten onder glas, waarvan de eerste aanvoeren in de daarop volgende maand aan de veilingen verwacht konden worden. Bovendien werden kostprijsberekeningen opgesteld voor enkele der belangrijkste sierteeltproducten en fruitsoorten in de volle grond.

De gegevens voor dit onderzoek werden verkregen door mondelinge enquêtes bij meerdere tuinbouwbedrijven en speciale deskundigen, terwijl tevens nog gebruik werd gemaakt van het cijfermateriaal dat door de Directie van de Tuinbouw bij het door haar in voorgaande jaren ingestelde onderzoek werd verzameld en dat aan ons Instituut ter beschikking werd gesteld. Al deze gegevens werden door ons op hun juistheid getoetst, terwijl de rapporten tenslotte werden onderworpen aan het oordeel van een "Commissie van Advies" voor elke groep van producten afzonderlijk.

Aangezien de voor 1947 uitgebrachte rapporten - met inachtneming van betrekkelijk geringe prijsveranderingen van de kostenelementen - ons inziens zonder veel bezwaar ook voor 1948 kunnen dienen, is de noodzaak om de eerste aanvoerddata der producten als maatstaf te nemen voor de data van rapportering thans niet meer dringend aanwezig. In verband hiermede zal rapportering der van groente en fruit te berekenen kostprijzen - vooropgesteld dat het langs deze weg inderdaad mogelijk zal blijken verbeteringen van enige betekenis aan te brengen - in het vervolg niet meer naar de eerste aanvoerdatum der producten, doch naar gebied plaats vinden. De verschillende berekeningen kunnen dan in hun onderling verband beoordeeld worden, terwijl meer tijd beschikbaar komt voor toetsing der door mondelinge enquêtes verkregen gegevens en voor ondersteuning of vervanging hiervan door aan waarneming en administraties ontleende cijfers, in het bijzonder wat betreft de kwantitatieve opbrengsten.

Een uitzondering op deze werkwijze zal gemaakt worden voor stooktomaten en -druiven. Deze kostprijsberekeningen zullen nog tezamen afzonderlijk uitgebracht worden vóór de eerste aanvoerddata, aangezien van stookproducten door het Landbouw-Economisch Instituut in verband met de tot dusverre bestaande brandstoffenschaarste nog geen kostprijzen waren berekend. Voorts zal er zorg voor worden gedragen, dat de fruitrapporten tijdig voor de eerste aanvoerddata zullen verschijnen, terwijl het uitbrengen van de rapporten van sierteeltproducten naar omstandigheden geregeld zal worden.

De berekeningen worden gebaseerd op de kosten en opbrengsten van een goed verzorgde, normaal verlopende teelt in een daarvoor geëigend bedrijf. Voor de kostenbedragen wordt uitgegaan van het prijspeil 1948.

Onder de kosten zijn uiteraard ook begrepen: handenarbeid door ondernemer en gezinsleden verricht, rente van eigen kapitaal en eventuele andere, niet betaalde kosten. Voor de eigenlijke ondernemersarbeid (inclusief leiding en toezicht) en voor het bedrijfsrisico voorzover dit in het algemeen niet door verzekering wordt gedekt, is om de hierna genoemde redenen geen bedrag opgenomen.

De premie voor het kapitaalrisico, dat bij een gedeeltelijke financiering van het bedrijf met vreemd kapitaal, door de credietgever wordt gelopen komt tot uitdrukking in een hoger rentepercentage dan dat voor risico-loze beleggingen. De premie voor dit risico is door gebruikmaking van deze rentepercentages voor het vreemd kapitaal dus wel in de kosten opgenomen.

88A

Hierbij is uitgegaan van het gebruik van een hoeveelheid vreemd kapitaal, die in overeenstemming is te achten met de eisen van gezonde financiering.

DE PRIJS DIENT DERHALVE BOVEN DE DOOR ONS BEREKENDE KOSTEN NOG EEN BEDRAG OVER TE LATEN VOOR DE BELONING VAN DE EIGENLIJKE ONDERNEMERSARBEID EN VOOR HET RISICO DAT DOOR DE TUINDER ZELF GEDRAGEN WORDT.

II. ONDERNEMERSLOON EN -RISICO.

Hoewel het ondernemersloon (inclusief leiding en toezicht) uiteraard tot de productiekosten dient te worden gerekend, is hiervoor niettemin geen bedrag vastgesteld. De reden hiervan is, dat in de tuinbouw het optreden van betaalde krachten voor deze functie slechts in zeer beperkte mate voorkomt, zodat er niet van een normale arbeidsmarkt, waaraan een bepaalde vaste norm voor het ondernemersloon kan worden ontleend, gesproken kan worden. Bovendien is in de weinige gevallen, dat inderdaad een betaalde kracht als bedrijfsleider aanwezig is, diens taak doorgaans toch niet van dien aard, dat deze ook de eigenlijke ondernemerswerkzaamheden volledig omvat.

Dit brengt mede, dat de hoogte van het ondernemersloon geheel een kwestie van overheidsbeleid is geworden die dus rechtstreeks voortvloeit uit het prijsbeleid. De beoordeling daarvan kan daarom naar onze mening beter aan de daarvoor aangewezen beleidsinstanties worden overgelaten.

Het in het tuinbouwbedrijf gelegen risico is op de volgende wijze te onderscheiden:

1. Het risico van het ontstaan van ernstige schade aan het gewas door abnormale weersomstandigheden of door het abnormaal optreden van bepaalde ziekten en beschadigingen, waardoor extra kosten kunnen ontstaan voor vervanging en ziektebestrijding. De oogsten liggen dan veelal zowel kwantitatief als kwalitatief belangrijk beneden de normale, in de kostprijsberekeningen opgenomen opbrengsten. Het gemiddelde optreden van dergelijke schade is over een reeks van jaren in beginsel te voorzien. Het verschil tussen de normale uitkomsten van de teelt en de, door het periodiek optreden van de bedoelde abnormale omstandigheden minder gunstige gemiddelde uitkomsten over een aantal jaren gerekend, zal daarom in de kostprijs, als kostenfactor tot uitdrukking moeten komen. Dit kan geschieden geheel ten laste van het jaar waarin de afwijkingen optreden, dan wel over de jaren verdeeld. Voor sommige gewassen, welke meer dan andere bloot staan aan het gevaar van misoogsten wordt getracht dit risico van het geheel of gedeeltelijk mislukken van de teelt, naast de kostprijs onder normale omstandigheden afzonderlijk in cijfers tot uitdrukking te brengen.

Die variaties in de opbrengsten die uiteraard ook onder normale omstandigheden optreden zijn vanzelfsprekend ten volle in de opgenomen - normale - opbrengsten verdisconteerd.

2. Een verder risico is gelegen in de sterke wisselvalligheid van bepaalde teelten, welke een dergelijk gewas minder aantrekkelijk maakt dan andere gewassen met dezelfde gemiddelde uitkomsten, doch met een meer constant karakter. Voor deze, min of meer speculatieve gewassen zal men om tot het telen daarvan over te gaan, nog iets extra willen ontvangen boven het sub 1 genoemde verschil. Hiervoor is echter geen bedrag in de kosten opgenomen.

3. Voorts brengt de mogelijkheid, dat, door daarvoor gunstige weersomstandigheden, de oogsten, vooral van dagproducten, in een kort tijdsbestek geconcentreerd zijn, zodat door de tijdelijk zeer grote aanvoer de prijzen sterk dalen, of een deel zelfs geheel onverkoopbaar zal zijn, een risico mede. Daar het gemiddelde optreden hiervan eveneens in beginsel te voorzien is, is hier evenzeer sprake van een kostenfactor, waarvan echter de juiste waardering zeer bezwaarlijk is.

Wellicht zal de praktijk van de door het Centraal Bureau voor Tuinbouwveilingen voorgestelde steunfondsen per product hiervoor in de toekomst enige aanwijzingen geven.

4. Naast de genoemde met het normale tuinbouwbedrijf verbonden risico's, onderscheiden wij nog de opzettelijk aanvaarde risico's, ontstaan door, speculerende op gunstige omstandigheden, een bopaalde teelt vroeg of laat in een voor die tijd niet geëigende vorm uit te voeren. Van dergelijke teeltwijzen worden door ons echter geen kostprijzen berekend.

5. Tenslotte is nog een risico gelegen in de marktpositie der verschillende producten en de afstemming van het teeltplan hierop. Hier is uiteraard geen sprake van een kostenfactor en de dekking tegen dit risico dient derhalve te worden gevonden in de ondernemerspremie of in steunmaatregelen.

III. KOSTEN VAN DE DUURZAME PRODUCTIEMIDDELEN.

Bij de berekening der kosten van die duurzame productiemiddelen, waarvoor thans in enigszins normale omvang vervangingsmogelijkheid aanwezig is, is uitgegaan van de prijzen in Januari 1948.

Voor de berekening echter van rente en afschrijvingen van die duurzame productiemiddelen, waarvoor thans geen voldoende vervangingsmogelijkheid bestaat, is de nieuwwaarde naar het prijspeil 1938/39 met een zodanige factor vermenigvuldigd, dat de verkregen prijzen op een redelijke wijze in het algemene prijspeil passen en de veronderstelling dat over enige jaren vervanging tegen de aldus berekende bedragen inderdaad mogelijk zal blijken, aannemelijk is. Deze factor is voor alle betreffende duurzame productiemiddelen gelijk gehouden en gesteld op $2\frac{1}{2}$.

De prijs van de grond is vastgesteld overeenkomstig de prijzen, welke bij vervreemding, door het Prijzenbureau voor Onroerende Zaken (ressorterende onder het Directoraat-Generaal voor de Prijzen) worden toegestaan voor gronden van die kwaliteit en ligging, als waarvan in de betreffende kostprijsberekening is uitgegaan.

1. Rente.

Voor de grond en het glas van kassen en van bakken, waarop niet wordt afgeschreven, is de investering gesteld op de volle nieuwwaarde; voor de overige duurzame productiemiddelen gemiddeld op 60% van de nieuwwaarde.

Voor de roerende duurzame productiemiddelen is behalve de rente nog 4,8^o/oo ondernemingsbelasting over het gemiddeld geïnvesteerd kapitaal opgenomen.

2. Afschrijvingen.

Het vaststellen der afschrijvingspercentages is geschied op basis van de duur, waarover naar het oordeel van deskundigen een nuttig gebruik kan worden verwacht en rekening houdende met een eventuele residuwaarde. Bij het gereedschap worden verschillende waardegroepen onderscheiden, afhankelijk van de aard en de grootte van het bedrijf. Daar in de lagere waardegroepen verhoudingsgewijs in grotere mate de sneller versleten kleinere gereedschappen begrepen zijn, is het percentage voor afschrijving (inclusief onderhoud) hier hoger gesteld dan in de hogere waardegroepen.

3. Onderhoud.

Het onderhoud van duurzame productiemiddelen vindt naar omstandigheden gedeeltelijk plaats in eigen bedrijf, gedeeltelijk laat men het door derden uitvoeren. Eenvoudigheidshalve hebben wij echter het totaal bedrag aan onderhoud geheel als "Diensten van derden" opgenomen, behalve daar waar in de praktijk het onderhoud algemeen overwegend door eigen personeel wordt uitgevoerd. Bij de vaststelling van de hoogte van deze bedragen is uiteraard geen rekening gehouden met extra kosten als gevolg van het herstel van een eventuele achterstand, gedurende de oorlog ontstaan.

Voor de toelichting op de bij de kosten van de duurzame productiemiddelen opgenomen ondernemingsbelasting en grond- en polderlasten en betreffende de hoogte van de toegepaste rentevoet wordt verwezen naar onderstaande afzonderlijke bespreking van deze kosten.

IV. RENTE.

Voor de bepaling van de hoogte van de toegepaste rentevoet is aangenomen dat:

- a. het bedrijf tot een bedrag van de waarde van de duurzame productiemiddelen, exclusief de grond, lang crediet, op 1ste hypotheek heeft aangetrokken tegen een rente van 4% per jaar.
- b. voor het variabel deel van het bedrijfskapitaal gebruik gemaakt wordt van kort crediet tegen 4½% rente.
- c. de grond en het constante deel van het bedrijfskapitaal uit eigen middelen worden gefinancierd, waarbij de gedeerde rente overeenkomstig het rendement van prima beleggingen gesteld is op 3%.

1. Rente van de grond.

De waarde van de grond kan worden opgevat als een kapitalisatie, tegen de algemene rentevoet van 3%, van de rendementen, welke in de oneindige reeks van toekomstige jaren van gebruik zullen worden verkregen. Deze rendementen vertonen bij de meeste landbouwgronden een stijgende tendenz, welke de waarde van deze gronden verhoogt en ook in de toekomst doet stijgen. Dit brengt mede, dat het werkelijke rendement in een bepaald jaar in normale gevallen minder zal bedragen dan 3% over de waarde in dat jaar. Om deze redenen wordt voor landbouwgronden dan ook slechts een gedeelte van de rente over de waarde van de grond, nl. ca 2½% (in de vorm van pacht) tot de bedrijfskosten gerekend. Het verschil zal dan tot uitdrukking komen en ook worden goedgeemaakt door de stijging van de waarde van deze grond. Hetzelfde geldt voor de gronden in gebruik bij de extensieve vollegronds-tuinbouw en het boomgaardbedrijf.

Voor de intensieve tuinbouw blijken daarentegen de te betalen pachten in vele gevallen zelfs hoger te liggen dan de rente over de waarde van de grond (verhoogd met grondlasten).

Klaarblijkelijk is dit een gevolg van het feit, dat men er rekening mee houdt op deze gronden de intensieve tuinbouw slechts een beperkt aantal jaren achtereen te kunnen uitoefenen, terwijl ook het meer speculatieve karakter van de tuinbouw deze gronden als beleggingsobject minder aantrekkelijk maakt. Voorzover de waarde van deze tuinbouwgronden die van landbouwgronden te boven gaat, ontbreekt dus blijkbaar de bedoelde stijgende tendenz, of wordt deze althans door andere belangrijker factoren teniet gedaan. Voor de gronden in gebruik bij de meer intensieve tuinbouw is daarom wel 3% rente berekend.

2. Rente van de overige duurzame productiemiddelen.

Voor de overige duurzame productiemiddelen, waarvoor is uitgegaan van financiering met vreemd kapitaal, door het verlenen van een eerste hypotheek, waarvoor uiteraard ook de grond als onderpand zal moeten dienen, is 4% rente berekend.

3. Rente bedrijfskapitaal.

Aangenomen is dat het constante deel van het bedrijfskapitaal in de verschillende vormen van het tuinbouwbedrijf gemiddeld 1/3 van de in de loop van het jaar gemiddeld geïnvesteerde bedragen uitmaakt, waarvoor dan het percentage van de gedeerde rente ad 3% zou gelden, terwijl het variabel gedeelte gemiddeld 2/3 daarvan bedraagt met een te betalen rente van 4½%. Dit leidt tot een gemiddelde rente voor het gehele bedrijfskapitaal van 4%.

Deze rente is berekend over het totaal bedrag, benodigd voor de niet duurzame productiemiddelen voor een bepaalde teelt, over de tijd, dat deze kostenbestanddelen gemiddeld voor die teelt zijn vastgelegd. De tijdsduur is berekend van het ogenblik af, dat de productiemiddelen voor deze teelt beschikbaar dienen te zijn tot aan de gemiddelde vervaldag van de ontvangsten uit verkoop van het product.

V. MATERIALIEN.

Voor de vaststelling van het gebruik van grond- en hulpstoffen is uitgegaan van een teelt onder normale omstandigheden. Aangenomen zijn de bij een juist uitgevoerde teelt werkelijk benodigde hoeveelheden, berekend tegen de toegestane handelsprijzen, ook voorzover de betreffende materialen nog niet in voldoende mate gedistribueerd worden. Waar echter in de praktijk hierin meer of minder voorzien wordt door het meerder gebruik van andere middelen (bijv. organische mest of bagger in plaats van kunstmest) is dit ook in de kostprijsberekening aangehouden.

VI. ARBEID.

De kosten van de arbeid hebben alleen betrekking op de handenarbeid, welke door vreemd personeel of door de tuinder of zijn gezinsleden is verricht.

Het aantal arbeidsuren, besteed aan de verschillende bewerkingen is bepaald op basis van de gemiddelde prestaties van volwaardige volwassen mannelijke arbeiders; tenzij de uitvoering van bepaalde werkzaamheden in het bijzonder door jongens of vrouwen, algemeen gebruikelijk is.

Bij de berekening van het uurloon is uitgegaan van de week en uurlonen, welke door het College van Rijksbemiddelaars zijn goedgekeurd, verhoogd met de verplichte sociale lasten.

Van het totaal aantal directe arbeidsuren is in het algemeen voor bedrijven met staand glas 10% en voor vollegrondse- en platglasbedrijven 15% als "Verlet en diverse werkzaamheden" aangenomen. Arbeid, welke gewoonlijk uitgevoerd wordt door los personeel, dat voor deze bepaalde werkzaamheden speciaal in dienst is genomen en werkzaamheden tegen accoordloon berekend, zijn hierbij niet meegerekend.

Verder is geen rekening gehouden met een eventuele onderbezetting van de handenarbeid van de ondernemer, zoals deze godurende de winter in vele, uitsluitend vollegrondbedrijven, veelvuldig voorkomt.

VII. DIENSTEN VAN DERDEN.

Als "Diensten van derden" zijn, behalve een gedeelte van het onderhoud, opgenomen die bewerkingen, welke gewoonlijk door derden met bijlevering van materialen en/of gebruik van werktuigen, enz. dus niet in loondienst, worden uitgevoerd, zoals: loonploegen, loonfraisen, grondontsmetting, loonsproeien, enz., terwijl ook de veilingkosten, fusthuur, vrachten, verzekeringen en de post "overige algemene kosten", welke grotendeels bestaat uit administratiekosten en andere kleine diensten, als "Diensten van derden" zijn opgenomen.

VIII. BELASTINGEN.

1. Grondbelasting, waterschaps- en polderlasten.

De in deze lasten begrepen bedragen voor gebouwde eigendommen zoals kassen, warenhuizen, speciale bewaarplaatsen, schuren e.d., zijn tegen een gemiddeld bedrag afzonderlijk opgenomen onder de kostenberekeningen van de betreffende objecten. De grondbelasting voor ongebouwde eigendommen is opgenomen onder "Kosten van de grond".

2. Ondernemingsbelasting.

De ondernemingsbelasting is thans ook voor de tuinbouw van kracht geworden. Deze belasting wordt geheven naar twee grondslagen, te weten:

1. naar de bedrijfsopbrengst betaald in het aan het belastingjaar voorafgaande jaar.
2. naar het bedrijfskapitaal aan het einde van dat jaar.

Bij de vaststelling van het bedrag van de eerste grondslag (de bedrijfsopbrengst) wordt in de plaats van de werkelijk betaalde rente over schulden met een looptijd van meer dan een half jaar, 3% over de verkoopwaarde van de onroerende goederen ¹⁾ berekend. Deze in onze kostprijs opgenomen rente wordt dus ook door de fiscus als kosten in aanmerking genomen. Dit is echter niet het geval met de volgende posten:

- a. het door ons ingecalculerde loon voor handenarbeid van de ondernemer,
- b. de rente over de roerende duurzame productiemiddelen (ook voorzover hiervoor van vreemd kapitaal gebruik gemaakt wordt, daar de betaalde rente voor schulden met een langere looptijd dan een half jaar door de fiscus buiten beschouwing wordt gelaten en slechts gecompenseerd wordt voor de onroerende duurzame productiemiddelen, waarover reeds grondbelasting verschuldigd is),
- c. de gedeeltelijk tegen een hoger % ingecalculerde rente over de onroerende goederen, voorzover deze de 3% te boven gaat en
- d. de rente over het bedrijfskapitaal voorzover hiervoor geen gebruik gemaakt wordt van crediet met een looptijd korter dan een half jaar.

Deze in onze kostprijsberekeningen begrepen bedragen moeten daarom, bij een rendabele teelt, volgens het Besluit op de Ondernemingsbelasting tot de bedrijfsopbrengst worden gerekend. In het tuinbouwbedrijf zal de "bedrijfsopbrengst" uit dezen hoofde het aftrekbare belastingvrije bedrag van f. 3000,- niet te boven gaan. Hiervoor is dan ook geen bedrag aan ondernemingsbelasting ingecalculerd. Daar het niet mogelijk is gebleken voor het eigenlijke ondernemersloon een bepaald bedrag vast te stellen is ook de ondernemingsbelasting over dit ondernemersloon buiten beschouwing gelaten.

Naar de tweede grondslag wordt belast het "bedrijfsvermogen" d.w.z. het totaal kapitaal verminderd met de waarde van de onroerende goederen ¹⁾ en vermeerderd met het bedrag van de schulden met een langere looptijd dan een halfjaar, of m.a.w. over de waarde van de roerende duurzame en niet duurzame productiemiddelen verminderd met de schulden met een looptijd van minder dan een half jaar. Hierover wordt in het algemeen geheven een ondernemingsbelasting van $2,4 \times 2^{\circ}/\text{oo}$ is $4,8^{\circ}/\text{oo}$.

Over de waarde van de niet onder de Grondbelasting vallende duurzame productiemiddelen, welke dus voor de toepassing van de ondernemingsbelasting tot het bedrijfskapitaal gerekend worden, is, daar hier in normale gevallen geen sprake kan zijn van financiering met crediet met een looptijd korter dan een halfjaar, zodat hier geen aftrekbare schulden tegenover kunnen staan, altijd ondernemingsbelasting verschuldigd. De kosten van de roerende duurzame productiemiddelen zijn daarom verhoogd met $4,8^{\circ}/\text{oo}$ ondernemingsbelasting, berekend over het gemiddelde geïnvesteerde bedrag. Hierbij is aangenomen, dat het niet aftrekbare belastingvrije minimum van f. 4000,- voor het "bedrijfsvermogen" overschreden wordt.

Aannemende dat op het tijdstip, goldende voor de vaststelling van het "bedrijfsvermogen", slechts het constante deel van het bedrijfskapitaal in het bedrijf werkzaam is, is alleen over dit gedeelte $4,8^{\circ}/\text{oo}$ ondernemingsbelasting berekend. Dit komt overeen met $2^{\circ}/\text{oo}$ van het gehele bedrijfskapitaal, berekend over de gemiddelde looptijd hiervan, zodat onder kosten van het bedrijfskapitaal behalve de rente ad 4% ook nog $2^{\circ}/\text{oo}$ ondernemingsbelasting is opgenomen.

IX. 1%-HEFFING CENTRAAL BUREAU VAN TUINBOUWVEILINGEN, SURPLUSHEFFING BLOEMBOLLEN, E.D.

Uitgaven voortvloeiende uit maatregelen tot steunverlening bij een onvoldoende afzet en te lage opbrengstprijzen, zijn reeds in verband met het doel van de kostprijsberekeningen niet als kosten opgenomen. Het doel hiervan ligt immers in het aangeven van de opbrengstprijs waartegen een rendabele teelt mogelijk is. Bij een zodanig lonend prijspeil zullen echter dergelijke maatregelen in het algemeen stellig achterwege blijven.

Een uitzondering zou hier eigenlijk gemaakt dienen te worden voorzover deze heffingen gezien kunnen worden als dekking tegen een calculeerbaar risico, zoals hierboven onder "ondernemersloon en -risico" werd omschreven. Voor de vaststelling van de juiste bedragen hiervoor heeft echter de feitelijke hoogte van deze heffingen, welke van velerlei factoren afhankelijk is, geen enkele betekenis. In

¹⁾ d.w.z. Gebouwde en ongebouwde eigendommen in de zin van de Wet op de Grondbelasting.

hoeverre met name met het verschijnsel van het bloembollensurplus eventueel een calculeerbaar risico verbonden is, zal bij de kostprijsberekeningen van de betreffende producten nader worden onderzocht.

Het uitgangspunt is derhalve dat de berekende kostprijzen gebruikt worden voor het vaststellen van prijzen, welke een redelijke beloning voor de ondernemer geven.

Gebruikt men omgekeerd echter de berekende kostprijzen om na te gaan of de werkelijke prijzen zodanig zijn geweest, dat een redelijke beloning voor de ondernemer over is gebleven, dan dient men wel rekening te houden met de invloed van de heffing op de opbrengsten enerzijds en de kosten anderzijds.

Behalve voor ondersteuning zal aan de gelden, verkregen door de 1³-heffing, nog een andere bestemming worden gegeven, zoals het maken van onpersoonlijke reclame bij de uiteindelijke afnemers, het stimuleren van de diepvriesindustrie, enz., waardoor men indirect ook de prijs en de afzet aan de op de veiling verschijnende handelaar denkt te verbeteren. Deze uitgaven moeten weliswaar ongetwijfeld voor de tuinder als kosten beschouwd worden; voor de begroting hiervan voor het jaar 1948 ontbreekt ons echter elk aanknopingspunt, terwijl naar ons gebleken is, in het jaar 1947 slechts een gering deel van de beschikbare gelden voor dit doel is aangewend.

X. VERDELING VAN DE ALGEMENE KOSTEN.

De verdeling der algemene kosten zal geschieden in verhouding tot de betekenis van de offers, welke aan de inbeslagname van gedeelten van de totale capaciteit van de onderhavige productiemiddelen door de verschillende teelten verbonden zijn. Hierbij wordt uitgegaan van een rationeel gebruik en een normaal verloopend seizoen, terwijl uiteraard van invloed zal zijn in welke tijd van het jaar het betreffende beslag op deze productiemiddelen wordt gelegd.

De uitwerking van nadere richtlijnen voor de verbijzondering der kosten in de tuinbouw is nog een onderwerp van bespreking, zodat hier zal worden volstaan met een algemeen aanduiding van de tot heden gevolgde werkwijze en een voorbeeld ontleend aan het op pagina 1 genoemde rapport betreffende enkele stookproducten.

De verbijzondering der algemene kosten voor het gehele bedrijf geschiedt over het algemeen eerst naar diverse kostenplaatsen, als hoedanig worden beschouwd de bedrijfsafdelingen zoals: stookwarenhuizen, stookkassen, koude warenhuizen, koude kassen, platglaspercelen, volleggrondspercelen, boomgaardpercelen, bloembollenareaal, enz. Wanneer er een direct verband bestaat tussen de oppervlakte van het bedrijf en de hoogte van de betreffende kostenfactor, is de oppervlakte als verdelingsmaatstaf gebruikt (bijv. bij tuinspoor, grondlasten, schoeiing en beschutting, enz.). In andere gevallen is doorgaans de normale arbeidsbehoefte van de betreffende bedrijfsafdeling als basis voor de verdeling genomen.

Vervolgens worden de kosten doorgaans naar oppervlakte over de verschillende percelen, d.w.z. in een bepaalde bedrijfsafdeling naast elkaar geteelde gewassen (c.q. combinaties of opeenvolgingen) verdeeld.

Bij de verdeling van de kosten over de opeenvolgende of gecombineerde gewassen van een bepaalde teeltwijze is getracht rechtstreeks de betekenis van het aan het gebruik van de betreffende productiemiddelen voor de in de beschouwde tijd van het jaar geteelde gewassen, verbonden offers te schatten. Als voorbeeld kan hier dienen de verdeling van de algemene kosten over de gewassen geteeld in een als trekkas in gebruik zijnde gedeelte van een warenhuis voor de teelt van vroege stooktomaten.

In deze trekkas, met een tussenschot van de rest van het warenhuis gescheiden, worden achtereenvolgens geteeld.

- 1) planten voor de teelt van vroege stooktomaten,
- 2) planten voor de teelt van stooktomaten als nateelt van stocksla in een licht verwarmd warenhuis,
- 3) stooktomaten als onderdeel van de onder 2 genoemde teelt van late stooktomaten.

De onder 3 genoemde teelt is belast voor hetzelfde bedrag aan algemene kosten als is toegerekend aan deze teelt in de licht verwarmde warenhuizen. (De samengevoegde kosten van stooksla en late stooktomaten zijn hiertoe verdeeld in de verhouding 40 : 60, op basis van de geschatte betekenis van deze teelten). De rest van de algemene kosten inclusief de kosten van het tussenschot en de meerdere vaste kosten van de zwaardere verwarming dienen dan te worden verdeeld over de vroege en de latere tomatenplanten.

Daar in de tijd, dat de planten voor de teelt van vroege stooktomaten worden gekweekt, de voor deze teelt bestemde warenhuizen, waarvan de "trekkas", deel uitmaakt, onbeteeld zijn, is aan het gebruik van de installatie voor de plantenteelt geen offer verbonden, zodat hiervoor niets in rekening is gebracht en de betreffende kosten geheel ten laste van de late stooktomatenplanten komen. De kosten van het tussenschot zijn gelijkelijk over de beide plantenteelten verdeeld.

XI. OPBRENGSTEN.

De opbrengsten zijn vastgesteld als gemiddelden over een groot aantal jaren bij een zich onder normale omstandigheden ontwikkelend goed verzorgd gewas, in overeenstemming met het hierboven onder "Algemene beschouwingen" aangegeven uitgangspunt der berekeningen.

De gevolgen van abnormale omstandigheden tijdens de teelt zijn zomin bij de kostenfactoren als bij de opbrengsten (mis oogsten) in de als gemiddelden te beschouwen cijfers verwerkt, daar het risico aan het optreden van deze abnormale invloeden verbonden, zoals hierboven werd vermeld, is beschouwd als een afzonderlijke kostenfactor.

Waar mogelijk, is naast de totale kwantitatieve opbrengst, ook een sortering naar maat of kwaliteit aangegeven.

De bij de verschillende takken van tuinbouw (fruitteelt, bloembollenteelt, enz.) meer in het bijzonder naar voren komende vragen zullen in de betreffende rapporten behandeld worden, terwijl als bijlagen bij deze rapporten ook de berekeningen van de kosten van de verschillende daarbij te pas komende duurzame productiemiddelen zullen worden opgenomen.

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT.

's-Gravenhage, 14 April 1948.